

Güney Yunanistanda gördüklerimiz

Ruşen Eşref Ünaydın

Karada giden yola, denizde dolaşan puslaya, varacağı yeri şaşırın geceyi bekleyip yıldız bakar. Yürüyen sıla hastalığına tutulmaz, çünkü etrafına dikkatli bakmaz; gözü ya göktedir ya yerde.

Vatan hasretini yabancı bir ilde kalıp etrafa dikkatli bakanlara sorunuz...

Yurdumuzdayız; ilimizde, ilçemizde, kamunumuzdayız... Caddelerde, sokaklarda, tarlalarda, yaylada, ova-da, dağda gidiş geliş, kımlıdanış duruyor; gün kararıyor, güneş kimimize görünerek, kimimize görünmeden kökbitimlerinde «damlayıp diniyor.» Kimi yerde davar ağullarda, kimi yerde insan kaldırımlarda deprentisiz kalıyor, kimi yerde de ağullar uyurken kaldırımlar uyanıyor. Bunu biliyoruz.

Yurdumuzdayız. Geceyi dinliyor, geceye bakıyor, geceyi araştırıyoruz.

Gece karanlık, çok karanlık. Fakat bu kapkaranlık gece gözümüze perde çekmiyor. Ta uzaklarda, şu vadinin ötesinde, yaylaya tırmanan yamacın eteğinde Mustafagilin tarlası var. Yarın gün ağarırken toprağı sürecekle; şu uzakta geceden daha siyah görünen karartı Kemalginin ocağıdır, yarın gün ışırken gene onun tüttüğünü göreceğiz. Bunu biliyoruz.

Yurdumuzdayız. Kamunumuzun bol ışıkları yanıyor. Sokaklarda giden gelen yok. Ama biz yarı karanlık yollardan gündüzleri kimlerin geçtiğini biliyoruz, gece yarısından sonra da kimlerin geçmek ihtimali olduğu malûm. Duyduğumuz ses öte mahalledeki haşarı gencin sesi, işittiğimiz kahkaha beriyandaki komşu kızının neşesidir. Bunu biliyoruz.

Yurdumuzdayız. İlçemizin uzaklarını, ilimizin sınırlarını görmemiz için dürbüne ihtiyacımız yok. Bütün çevremiz, mesahası ne ölçüde olursa olsun, beynimizin içindedir. Nasıl ki yarın şu gece karanlığında bomboş duran sokakları dolduracaklar nerelerden gelecektir, bu gece ışıklı caddelerden taşanlar yavaş yavaş nerelere dağılacaklardır biliriz.

Muhiddin Üstündağ ile Ruşen Eşref Ünaydın Başvekili ziyaretten dönüyorlar

Biliriz, inanımız vardır, dil ile ikrar ettiğimiz gibi kalb ile tasdik ederiz ki, yurdun herhangi bir bucağında herhangi bir öz Türk tıpkı bizim gibi: «Türküm, nemutlu bana!..» diyecektir ve bu sözle kendisine göğüs kabartmak hakkını ve gururunu başışlayan Atatürke ve onun emaneti olan Cumhuriyete bağlılığını söyleyecektir.

Yabancı diyarın gündüzü gecesi kadar karanlık ve esrarlıdır. Kaldırımları dolduran halka bakarsınız. Geldikleri yer meçhul gittikleri yer meçhuldür. Şu gülen kadının neşesi nedendir? Şu ağlıyan gencin derdi nedir?.. Bilmezsiniz. Gözlerinizin önünde uzayan yolun intihası nereye varır, başlangıcı hangi semttir?.. Bu çözümlenmesi imkânsız denecek kadar güç bir muammadır. Uzaklarda öten tren, yakınlarda çınhyan tramvay, haykı-

ran klakson sizi bir meçhulden öbür meçhule sürükler.

Pencerenizden dışarı bakarsınız. Her bina aşılamiyacak bir heyulâdır; her kapı evin sırrını meydana koymamağa azmetmiş bir kalkandır. Dört yönünüz, güneyiniz, kuzeyiniz, batı ve doğunuzda neler vardır? Bunu ancak bulunduğunuz diyarın sınırlarını hayalen aşarak coğrafya bilginizle bulursunuz ama, bir karış ötenizi farkedemezsiniz... Gördüğünüz yüzler

Atina elçimiz Ruşen Eşref Ünaydın

yabancı, duyduğunuz diller yabancı, dokunduğunuz duygular yabancıdır. Yüz binlerce nüfus ortasında siz ıssız, yalnız, yapayalnız kalırsınız ve bu yalnızlıkta vatan gözlerinizin önünde tütmeğe başlar. Vatanın taşını, vatanın toprağını, vatanın havasını göresiniz gelir. Bu öyle bir özleyiştir ki insanı hasta eder. İşte bu hastalığa Daussıla, sıla hastalığı diyorlar...

Atinanın geceleri bize gündüzleri kadar aydınlık göründü. Dört çevremizi kuşatan yerlerde bize dost ve kardeş yürekler çarptığını biliyorduk. Teneffüs ettiğimiz hava, sayın payitaht nazırı Kotziasın samimî hisler, kardeş duygularla bize bahşettiği güzel havaydı ve biliyorduk ki, kapısında bayrağımız dalgalanan yurdda, sevmesini bildiği kadar kendini sevdirmesini, saydırmasını da bilen değerli Türk münevverî, Türk edibi, Türk diplomatı Ruşen Eşref Ünaydın vardır ve o güzel yurd da övümeğe ve övünmeğe o derece lâyıktır.

Türk elçiliği görgününün, bilginin, zevki selimin, hüsnü intihabın meşheridir. Elçilik binamızın salonları, yemek odaları, verandası, mesai bürolarına varıncıya kadar her köşesi, her yeri, her şeyi iskemlesinden keçesine, koltuğundan avizesine kadar her eşyası zevki selimin para ile satın alınmayacağını isbat ediyor. Basit değil, sade bir güzelliğin cazibesi insanı mest ediyor ve bu güzel yurdda büyük edip Ruşen Eşrefin yarattığı havayı nesimî ile rahat, geniş nefes almıyor. Yazı odasile fümüarda, en büyüğümüzün resmile bütün büyüklerimizin fotoğrafları var... Yabancı bir diyarda Atatürkün resmini gören bir Türk vatanını görmüş kadar oluyor ve büyüklerimizin âşına bakışları önünde derin bir kalb huzuru ile vatan göresimini dindiriyor.

Ruşen Eşref Ünaydın Atinada belli başlı bir şahsiyettir. Diplomasi hayatında pek az kimseye nasib olan bir mazhariyete ermiştir: Popüler olmuştur.

Kalabalık caddelerde bir alkış sesi, yaşa nidaları duyarsanız muhakkak oradan ya başvekil sonekselâns Metaksasın veya payitaht nazırı Kotziasın geçtiğini anlarsınız. Halkın baş-

vekile derin bir hürmeti ve muhabbeti, payitaht nazırına candan bir sevgisi vardır. Fakat alkışlar arasında «zito patriyoti» - yaşa vatandaş fer-yadlarını iştirseniz, Türk elçisi Ruşen Eşref Ünaydının geldiğine şüphe-niz olmasın. Ruşen vekarile, bilgisile, kafası ve kalbi ile Atinalılara kendini sevdirmiş ve saydırmıştır. Ruşen Türk - Yunan yakınlığının, dostluğunun, kardeşliğinin Atinada canlı bir timsalidir.

Bir elçi ne yapar .. Herhalde Ruşen Eşref Ünaydının yapılması gerekenleri hakkile başardığına şüphe edemeyiz. Ancak edip Ruşen Eşrefin bir hizmeti daha var ki, bunu gördükten sonra kaydetmeden geçemiyeceğim. Ruşen Yunanistanda kalan Türk eserlerini topluyor. El yazması kitablardan Türkiye'ye dair basılmış resimli albümlere ve eski padişahlar devrinden kalma tezkereler ve müzekerelere kadar her türlü vesikalari satın alıyor. Türkiye'ye dair yabancı dilde yazılmış ne kadar kitab varsa hepsini masasının üstünde, kütüphanesinde bulabilirsiniz.

Bir gece Glifada kıyılarında oturduk. Atinanın aydınlık gecelerinden biriydi. Hafif hafif esen bir meltem, günün sıcakını dağıtıyor, rutubetsiz bir serinlik gönül açmağa başlıyordu.

— Sayın edibim dedim, edebiyatta ne var?..

Ruşen Eşref şöyle bir doğruldu, yüzüme baktı:

— Ben yokum! dedi.

— Edebiyatta ne olmalı? diye sordum.

Bu suali, edebiyata dair bir anket olsun diye sormamıştım. Sırf Ruşenin fikirlerinden istifade etmek, ve güzel sohbetinden zevk almak için sormuştum. Fakat bir edibe edebiyattan söz açıp konuşmamağın ne kadar imkân sızsa, bir muharririn de edebiyata dair söylenenleri yazmaması o kadar kabil değildir. Muhterem edibin söylediklerinden aklımda kalanları yazıyorum:

Ruşen Eşref Ünaydın ile beraber Mistra harabelerinde

— Edebiyatta her şey olmalı; o kadar ki güzel, iyi, büyük, ne ararsan onda bulmalı, onda bulunmalı. Nasihat vermesini hiç sevmem; çünkü nasihat almamanın, verene kolay gelse de alana güç geldiğini bilenlerdenim. Düşündüğü sorulmuş mütevazı bir ferd olarak söylemek hakkını ve yalnız onu kullanarak diyorum ki: Hızlı bir insan ruhunun hayatta duyabileceği ve duyurmak isteyeceği sayısız ve grift ne kadar düşünce ve ne kadar duygu varsa onu en iyi belirten kaynağın Türk sanatı, Türk dili olmasını candan özliyenlerdenim. Bir amelenin bir ustadan daha büyük ne istiyebilmesi mümkündür?

Dedim ki: «Ustam ben de sizden...» Ruşen Eşref sözümü kesti ve şöyle devam etti:

— Çalışmış ve çalışan bir fikir ve sanat amelesine aklının ermediği,

(Devamı 9 uncu sahifede)

Selâmi Sedes

Güney Yunanistanda gördüklerim

(Baş tarafı yedinci sahifede)

bitmiş yani şekil almış, tekemmül etmiş eser hakkında nasıl fikir sorabilirsiniz? O hepsini kavrasaydı, sorduklarınızı bitirmiş, önünüze koymuş olurdu.

Yolun başındakine yolun sonunu ve görmediği şehri soruyorsunuz. İstiyorsunuz ki size, bilmediğini tasvir etsin... Affınızı dilerim, evvelâ kendinizi tashih ediniz, sonra varmamışlara varılmışı veya varılması isteneni sormak sapalığında bulunmayınız...

Ne yapılması lâzım geldiğini bilecek kudrette olsaydım sizi bana sormak zahmetinden kurtarıp ne yaptığımı aramak hizmetine kordum...

Sustu, bir müddet düşündü, sonra beni süzdü ve büyük bir tevazula iltifat etti:

— Sualinizden memnun musunuz aziz ve sevgili dostum değerli meraklı? Ne bulursa ve nerede bulursa, güzeli ve iyiyi kucaklayıp kendi yurduna getirmeğe çalışmış ve çalışan sanat âşığı Selâmi İzzet Sedes...»

On gün kıymetli edibimizin böyle sanate ve edebiyata dair sohbetlerini, eski İstanbula dair anlattıklarını dinledim, yeni çıkacak olan «Boğaziçi» kitabından parçalar okudum. Ruşen Eşref Ünaydınla geçen günlerin tadı hâlâ dimağımdadır. **Selâmi Sedes**

